

Time: 3 hours

Marks: 100

- N.B.**
1. All questions are compulsory
  2. Figures to the right indicate full marks.
  3. Draw a neat diagram wherever necessary.

Q? A. Choose the correct answer and rewrite the statement (Any Ten) 10

1. Macroeconomic stabilization measures are _____ measures aimed at demand management.
  - a) Long term
  - b) medium term
  - c) short term
  - d) not fixed
2. Education and Healthcare services included in the types of _____ infrastructure.
  - a) Social
  - b) Cultural
  - c) Physical
  - d) Private
3. Skill India was launched in _____.
  - a) 2020
  - b) 2016
  - c) 2015
  - d) 1998
4. _____ will be given high priority for agricultural development.
  - a) Harvesting
  - b) Zamindari System
  - c) Loan facilities
  - d) Rural electrification
5. Buffer stock is the stock of food grains procured by the government through _____.
  - a) IFCI
  - b) IDBI
  - c) FCI
  - d) FICCI
6. Farmers require an efficient system of _____ to sell their produce at remunerative price.
  - a) Agricultural research
  - b) Agricultural silos
  - c) Seeds and fertilizers
  - d) Power supply

7. .... involved the auction of shares of Public Sector Enterprises as a price-finding mechanism.
- Initial Public Offering
  - Further Public Offering
  - Offer for Sale
  - Institutional Placement Programme
8. Which of the following is not true of MSMEs?
- They are labour intensive
  - They require less capital
  - Suitable for rural industrialization
  - Require highly advanced technology
9. _____ is one of the biggest industrial disasters in India.
- Shakti Paper Mill Gas Leak, Chattisgarh (May 7, 2020)
  - Neyveli NSE Lignite Corporation (NLC),boiler blast Tamil Nadu, 1st July 2020
  - Bhopal Gas tragedy1984
  - LG Polymers gas leak, Visakhapatnam (May 7, 2020)
10. A Schedule bank is one which has _____.
- Fixed deposits of Rs. 5 lakhs
  - Demand deposit of Rs. 5 lakhs
  - Term deposits of Rs. 5 lakhs
  - Paid up capital and reserve not less than Rs. 5 lakhs
11. Insurance Regulatory and Development Authority's role is to _____.
- Protect the interest of holders of insurance policy
  - Regulate and promote the insurance industry
  - Both A & B
  - Promote the industrial sector in India
12. SEBI was set up as a statutory body in _____.
- 1992
  - 1988
  - 1993
  - 1991

Q1 B. State whether the following statements are TRUE or FALSE. (Any 10) 10

1. Structural reforms are long-term measures to improve the supply side of the Indian economy.
2. Primary Health Centers exist in semi-urban areas with populations between 80000 to 120000.
3. Atal pension Yojana provides pensions to workers in the unorganized sectors.
4. Land to the zamindars is the main objective of the Indian land reforms.
5. Public Distribution System is the responsibility of the Centre and State.
6. The limit of KCC is fixed on the basis of Operational land holding, cropping pattern, and scale of finance.
7. Full form of SIDBI is Strategic Industries Development Board of India.
8. Dump of chemicals, heavy metals and non-biodegradable materials by industrial units is an example of soil pollution.
9. The Service sector is also known as the Secondary sector.
10. Financial inclusion aims at providing financial services to Poor people.
11. Insurance density is falling in India.
12. SEBI has been set up to prevent malpractices in trading.

Q2. Answer any two of the following: 15

- A. Define social infrastructure. Discuss the Government measures to promote Education.
- B. Explain India's commitment to sustainable development.
- C. Discuss the role of FDI.

Q3. Answer any two of the following: 15

- A. Critically evaluate National Agricultural Policy 2000.
- B. Explain the sources of Agricultural finance in India.
- C. Discuss the measures taken by the government to improve agricultural marketing in India.

Q4. Answer any two of the following: 15

- A. What is disinvestment? Discuss the objectives of disinvestment policy in India.
- B. Explain the effects of industrial pollution in India.
- C. What are the recent trends in tourism industry in India? Discuss.

Q5. Answer any two of the following: 15

- A. Analyse recent trends in Indian banking industry in India.
- B. Explain the structure of Money market in India.
- C. Discuss reforms introduced in Indian capital market.

Q6. Write short notes on any four of the following: 20

- A. Multi-national corporations
- B. Agricultural price policy in India
- C. Competition Act 2003
- D. Growth of health care industry in India
- E. Trends in Insurance sector in India
- F. Structure of capital market in India

मराठी रूपांतर

- सूचना १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
२. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

Q१ अ. योग्य उत्तर निवडा आणि विधान पुन्हा लिहा (कोणतेही दहा)

१०

१. सूक्ष्म आर्थिक स्थिरीकरण उपाय म्हणजे मागणी व्यवस्थापनाच्या उद्देशाने _____ उपाय होय.

- अ) दीर्घकालीन
ब) मध्यम मुदत
क) अल्पकालीन
ड) निश्चित नसलेले

२. शिक्षण आणि आरोग्य सेवा _____ पायाभूत सुविधांच्या प्रकारांमध्ये समाविष्ट आहेत.

- अ) सामाजिक
ब) सांस्कृतिक
क) शारिरीक
ड) खाजगी

३. स्किल इंडिया योजना _____ मध्ये सुरू करण्यात आली.

- अ) २०२०
ब) २०१६
क) २०१५
ड) १९९८

४. _____ मुळे कृषी विकासासाठी उच्च प्राधान्य मिळेल.

- अ) कापणी
ब) जमीनदारी व्यवस्था
क) कर्ज सुविधा
ड) ग्रामीण विद्युतीकरण

५. बफर स्टॉक म्हणजे _____ द्वारे सरकारने खरेदी केलेल्या अन्नधान्याचा साठा

- अ) IFCI
ब) IDBI
क) FCI
ड) FICCI

६. शेतकऱ्यांना त्यांचे उत्पादन किफायतशीर किमतीत विकण्यासाठी _____ ची कार्यक्षम प्रणाली आवश्यक आहे.

- अ) कृषी संशोधन
- ब) कृषी साठवणूक साधले
- क) बियाणे आणि खते
- ड) वीज पुरवठा

७. .... किंमत शोधण्याची यंत्रणा म्हणून सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांच्या समभागांच्या लिलावात सामील होते.

- अ) प्रारंभिक सार्वजनिक देयता
- ब) भविष्यकालीन सार्वजनिक देयता
- क) विक्रीसाठी देयता
- ड) संस्थात्मक निवड कार्यक्रम

८. खालीलपैकी कोणते सूक्ष्म लघु आणि मध्यम उद्योगाला लागू होत नाही.

- अ) ते श्रम-केंद्रित आहेत
- ब) त्यांना कमी भांडवल लागते
- क) ग्रामीण औद्योगिकीकरणासाठी योग्य असतात
- ड) त्यांना अत्यंत प्रगत तंत्रज्ञानाची आवश्यकता आहे

९. _____ ही भारतातील सर्वात मोठ्या औद्योगिक आपत्तीपैकी एक आहे.

- अ) शक्ती पेपर मिल गॅस गळती, छत्तीसगड (मे ७, २०२०)
- ब) नेवेली NSE लिग्नाइट कॉर्पोरेशन स्फोट (NLC), तामिळनाडू, १ जुलै २०२०
- क) भोपाळ गॅस शोकांतिका १९८४
- ड) LG पॉलिमर गॅस गळती, विशाखापट्टणम (मे ७, २०२०)

१०. शेड्यूल बँक म्हणजे अशी बँक ज्यामध्ये _____ असतात.

- अ) मुदत ठेवी रु. ५ लाख
- ब) मागणी ठेव रु. ५ लाख
- क) मुदत ठेवी रु. ५ लाख
- ड) जमा भांडवल आणि साठा रु. ५ लाख पेक्षा कमी नसतो.

११. 'विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरणाची भूमिका _____ ही आहे.

- अ) विमा पॉलिसी धारकांच्या हिताचे रक्षण करणे
- ब) विमा उद्योगाचे नियमन करणे आणि प्रोत्साहन देणे
- क) अ आणि ब दोन्ही
- ड) भारतातील औद्योगिक क्षेत्राला चालना देणे

१२. सेबीची स्थापना _____ मध्ये वैधानिक संस्था म्हणून करण्यात आली.

- अ) १९९२
- ब) १९८८
- क) १९९३
- ड) १९९१

- प्र.१. ब) खालील विधाने चूक की बरोबर आहेत ते सांगा (कोणतेही १०) १०
१. भारतीय अर्थव्यवस्थेची पुरवठा बाजू सुधारण्यासाठी संरचनात्मक सुधारणा हा दीर्घकालीन उपाय आहे.
  २. ८०००० ते १२०००० च्या दरम्यान लोकसंख्या असलेल्या निमशहरी भागात प्राथमिक आरोग्य केंद्रे अस्तित्वात आहेत.
  ३. अटल पेन्शन योजना असंघटित क्षेत्रातील कामगारांना पेन्शन प्रदान करते.
  ४. जमीनदारांना जमीन देणे हे भारतीय जमीन सुधारणांचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.
  ५. सार्वजनिक वितरण व्यवस्था ही केंद्र आणि राज्याची जबाबदारी आहे.
  ६. KCC ची मर्यादा कार्यान्वित जमीन धारणा, पीक पद्धती आणि वित्त प्रमाणाच्या आधारावर निश्चित केली जाते.
  ७. SIDBI चे पूर्ण रूप म्हणजे स्ट्रॅटिजिक इंडस्ट्रीज डेव्हलपमेंट बोर्ड ऑफ इंडिया.
  ८. उद्योगांनद्वारे रसायने, जड धातू आणि अविघटीत सामग्री फेकणे हे माती प्रदूषणाचे उदाहरण आहे.
  ९. सेवा क्षेत्र दुय्यम क्षेत्र म्हणूनही ओळखले जाते.
  १०. आर्थिक समावेशन हे गरीब लोकांना आर्थिक सेवा प्रदान करण्याचे उद्दिष्ट आहे.
  ११. भारतात विम्याची घनता कमी होत आहे.
  १२. व्यापारातील गैरप्रकार रोखण्यासाठी सेबीची स्थापना करण्यात आली आहे.

Q२. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. सामाजिक पायाभूत सुविधांची व्याख्या करा. शिक्षणाला चालना देण्यासाठी सरकारी उपाययोजनांची चर्चा करा.
- ब. शाश्वत विकासासाठी भारताची वचनबद्धता स्पष्ट करा.
- क. परकीय थेट गुंतवणुकीच्या भूमिकेची चर्चा करा.

Q३. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. राष्ट्रीय कृषी धोरण २००० चे टिकात्मक परीक्षण करा.
- ब. भारतातील कृषी वित्ताने केलेले स्रोत स्पष्ट करा.
- क. भारतातील कृषी विपणन सुधारण्यासाठी सरकारने केलेल्या उपाययोजनांची चर्चा करा.

Q४. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. निर्गुतवणूक म्हणजे काय? भारतातील निर्गुतवणूक धोरणाच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- ब. भारतातील औद्योगिक प्रदूषणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क. भारतातील पर्यटन उद्योगातील अलीकडील प्रवृत्ती काय आहेत? चर्चा करा.

Q५. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. भारतातील भारतीय बँकिंग उद्योगातील अलीकडील प्रवृत्तीचे विश्लेषण करा.
ब. भारतातील मुद्रा बाजाराची रचना स्पष्ट करा..
क. भारतीय भांडवली बाजारातील सुधारणांची चर्चा करा.

Q६. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा.

२०

- अ. बहु-राष्ट्रीय कंपनी
ब. भारतातील कृषी किंमत धोरण
क. स्पर्धा कायदा २००३
ड. भारतातील आरोग्य सेवा उद्योगाची वाढ
इ. भारतातील विमा क्षेत्रातील प्रवृत्ती
फ. भारतातील भांडवली बाजाराची रचना

*****